

Što žene žele? - reprezentacija muških likova u djelima S Meyers, Sumrak saga te E. L. James, Pedeset nijansi sive.

Sakač, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:283721>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Diplomski studij hrvatskog jezika i književnosti (nastavnički smjer)

Ana Sakač

**Što žene žele? – reprezentacija muških likova u djelima S. Meyer,
Sumrak saga te E. L. James, *Pedeset nijansi sive***

Diplomski rad

izv. prof. dr. sc. Marica Liović

Osijek, 2021.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Diplomski studij hrvatskog jezika i književnosti (nastavnički smjer)

Ana Sakač

**Što žene žele? – reprezentacija muških likova u djelima S. Meyer,
Sumrak saga te E. L. James, *Pedeset nijansi sive***

Diplomski rad

Humanističke znanosti, filologija, teorija i povijest književnosti

izv. prof. dr. sc. Marica Liović

Osijek, 2021.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 9.8.2021.

Ana Sakaj, 0009070993
ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

Temeljni je zadatak ovoga rada analizirati reprezentaciju glavnih muških likova u romanima dviju suvremenih autorica, Stephenie Meyer i E. L. James, te kroz danu reprezentaciju definirati što žele glavne junakinje, ali i čitateljice navedenih romana. Glavni muški likovi analiziraju se kroz nekoliko vrsta odnosa u romanima. To su odnosi s obitelji, odnosi s ostalim ženskim likovima i odnosi s glavnim ženskim likovima u romanima. Glavni lik romana *Sumrak sage*, Edward Cullen, samozatajni je vampir koji se snagom volje, ali i uz golemu potporu svojih vampirskih (nebioloških) roditelja, opire snažnim nagonima za krvlju i u ljubavnoj vezi s Bellom pokazuje se kao neizlječivi romantik koji pristaje na seksualne odnose i pretvaranje Belle u vampiricu tek nakon što se ona uda za njega. Njegov lik moguće je komparativno analizirati s likovima romana engleskih autorica kao što su Jane Austen i Emily Brontë. Valja naglasiti da je prema uzoru na Edwarda nastao Christian Grey, glavni lik *Pedeset nijansi sive*, planetarno popularne literarno-filmske uspješnice. Temeljni je cilj istražiti načine djelovanja (reprezentiranja) glavnih muških likova, no pozornost će se usmjeriti, kako je već naglašeno, na sve relevantne relacije (od ljubavnih, obiteljskih do profesionalnih i svakodnevnih).

Ključne riječi: *Sumrak saga*, *Pedeset nijansi sive*, ljubavni roman, reprezentacija, muški likovi, muško-ženski odnosi

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. O liku	2
2.1. Recepcija lika	2
2.2. Junak ili antijunak.....	3
3. Pojam reprezentacije	5
4. Trivijalna književnost	7
4.1. Konvencija ljubavnoga romana	8
4.2. Niskovrednovanje ljubavnih romana.....	9
5. Stephenie Meyer	10
5.1. Što želi Isabella Swan?	11
5.2. Edward Cullen, suzdržani vampir	13
5.2.1. Edwardov odnos prema obitelji.....	14
5.2.2. Odnos prema drugim ženskim likovima	16
5.2.3. Edwardov odnos prema Belli	17
5.2.4. Edwardov odnos prema drugim muškarcima.....	21
6. E. L. James.....	21
6.1. Što želi Anastasia Steele?	23
6.2. Christian Grey, romantični sadist	24
6.2.1. Christianov odnos prema obitelji	24
6.2.2. Christianov odnos prema ostalim djevojkama/ženama	25
6.2.3. Christianov odnos prema Anastasiji.....	27
7. Što žene žele?.....	29
8. Zaključak.....	30
9. Literatura i izvori	32

1. Uvod

Ovaj rad bavit će se reprezentacijom glavnih muških likova u romanima dviju suvremenih autorica, Stephenie Meyer i E. L. James: riječ je o Edwardu Cullenu protagonistu romana *Sumrak saga* i Christianu Greyu, središnjem muškom liku uspješnice *Pedeset nijansi sive*.

Nakon uvodnog poglavlja slijedi kratki prikaz pojma lika u pripovjednom tekstu te analiza recepcije lika kao osobe i lika kao izlike prema podjeli Cvjetka Milanje. Dat će se i usporedba pojma lika i junaka te objašnjenje pojma antijunaka. Treće poglavlje dat će definiciju pojma reprezentacije u književnome djelu i kratku povijest poimanja same reprezentacije, a u poglavlju koje je naslovljeno s *Trivijalna književnost* objasniti će se pojam i prihvaćanje trivijalne književnosti s naglaskom na ljubavnim romanima i njihovoj recepciji.

Peto poglavlje započinje biografijom Stephenie Meyer, autorice romana *Sumrak sage*, a nastavlja se s raščlambom odnosa Edwarda Cullena prema članovima obitelji, prema ostalim ženskim likovima u romanima i prema glavnom ženskom liku, Belli Swan. U ovom će se poglavlju opisati nastajanje romana prema uzoru na kanonske engleske spisateljice što će se pokazati i citiranjem pojedinih djela unutar samih romana. Karakterizacija lika pokazat će i transformaciju lika iz hladnog i suzdržanog vampira u romantičnog heroja.

Sljedeće poglavlje strukturirat će se na isti način pa ćemo tako predstaviti biografiju autorice *Pedeset nijansi sive*, E. L. James, opisati nastanak romana i dati karakterizaciju glavnoga lika, Christiana Greya koji pod blagotvornim utjecajem ljubavi više neće imati potrebu za sadističkim seksualnim performansima te će postati savršen suprug i otac.

Nakon navedenih analiza slijedi poglavlje *Što žene žele?* koje će biti posvećeno seksualnoj selekciji. Nakon toga slijedi zaključak – sinteza istraživanja te odgovori na zadatke koje smo istaknuli kao relevantne za ovaj istraživački rad. Na kraju rada donijet ćemo popis korištene literature.

2. O liku

Lik je okosnica ove analize, a problem modaliteta njegove analize i njegov status tvore jednu od čvrstih točaka tradicionalne kritike i teorije književnosti (Milanja 2000: 429). Naziv za lik mijenja se ovisno o perspektivi u kojoj se oblikuje taj pojam. Tako za istu instanciju možemo koristiti različite nazive poput karaktera, osobnosti, figure ili junaka. Razlika u nazivu povezana je s književnim rodovima, modusima i žanrovima u kojima se lik uopće prepoznao i analizirao (Biti 2000: 292). Lik je element pripovjednog teksta koji navodi čitatelje da ga uspoređuju sa zbiljom. Čitatelji u tekstu traže vezu između likova i ljudi oko sebe, ali i sebe samih. Čitatelj se s likovima može poistovjetiti, ali može osjetiti i odbijanje poistovjećivanja. Likovi tako u čitateljima bude osjećaje simpatije i antipatije, ljubavi i mržnje, zabave i dosade, a katkad se javlja i osjećaj zaljubljenosti (Grdešić 2015: 61).

Lik na čitatelje djeluje emocionalno, kao da ga otprije poznaju, kao da im je prijatelj ili suparnik. Kroz to povezivanje i emocionalnost s čitateljem, lik prelazi granicu riječi i rečenica te dobiva svoj konkretan oblik *od krvi i mesa*. Upravo zbog takve povišene identifikacije s likom, povlači se paralela između odnosa u sferi književne komunikacije i odnosa u sferi svijeta života. Razlika između odnosa jest u tome da čitajući roman, lik doživljavamo kroz njegovu unutrašnjost jer čitamo njegove misli, osjećaje i nazore, a ljude oko sebe doživljavamo samo izvana kroz njihovu tjelesnost, kroz geste, mimiku, radnje i govor (Biti 2000: 293). Upravo se u to prodiranje u unutrašnjost lika upleće pripovjedač koji nas s likom upoznaje i koji bira s kojim će nas činjenicama o liku upoznati, a koje će ostati skrivene unutar konteksta. Pripovjedač tako može karakterizirati lik izravno ili posredno kroz njegove radnje, postupke, govor, dojmove, opažanja, misli, izgled i način odijevanja, kroz okolinu u kojoj se lik pojavljuje i kreće te kroz refleksije drugih likova unutar romana (Biti 2000: 294). Kroz tu neravnopravnost informacija koje dobiva o liku, čitatelj se s njime upoznaje i zbližava više ili manje, ovisno o kvaliteti i izvoru informacija o liku.

2.1. Recepcija lika

Recepcija¹ lika prikazat će se kroz dva gledišta, kroz gledište lika kao osobe i lika kao izlike prema podjeli Cvjetka Milanje. Recepcija lika kao osobe u čitatelju izaziva simpatije prema glavnim likovima čije živote pratimo u romanu. Prirodno je da čitatelj upadne u zamku iluzije i da počne živjeti u romanu koji čita. Tako privlačnost čitanja počiva u osjećajnom

¹ Recepcija je pojam koji su u književnu teoriju uveli zagovornici estetike recepcije 60-ih godina 20. stoljeća. Pod tim pojmom podrazumijeva se rezultat djelovanja književnog teksta na naraštaje čitatelja i instancija preko koje se potvrđuju njegova kvaliteta, status i ugled (www.enciklopedija.recepcija).

iskustvu drugoga (Milanja 2000: 502–503). Upravo zbog efekta iluzije ljubavni roman postao je najčitaniji književni žanr kad je posrijedi ženska publika. Kod čitateljica se javlja osjećaj simpatije za likove o kojima najviše doznaju iz romana pisanih u prvom licu. Što je pripovjedač ili lik više individualiziran i što više se o njemu doznaje iz romana, više se čitatelj može vezati za njega kao osobu jer „kada nam pripovjedač predaje lik i svu dubinu njegove duše, dojam iskrenosti se odmah javlja“ (Milanja 2000: 525). Ovakvo povezivanje čitatelja s likom, povezivanje s patnjom kroz koju lik prolazi ili želja za proživljavanjem onoga što lik prolazi, dovodi nas do recepcije lika kao izlike. Ova dimenzija počiva na čitateljevu uživljanju u tekst i u sam lik romana. U ovoj dimenziji nesvjesni nagoni kod lika izazivaju buđenje nesvjesnih nagona kod čitatelja. Uživljanje u uloge likova zapravo skriva dublje međusobno djelovanje između čitatelja i autora djela (Milanja 2000: 538–539). Recepcija lika kao izlike pokazuje nam nesvjesne želje čitatelja. Recepcija romana koji će se analizirati u ovom radu pokazat će da je čitanje romana s pomaknutom, nadrealnom i seksualnom tematikom zapravo rezultat onoga što se nalazi u nesvjesnom čitateljica. „Primarna identifikacija s pripovjedačem služi za usmjeravanje sekundarnih identifikacija s likovima“ (Milanja 2000: 519). Upravo nam ta identifikacija s pripovjedačem pa zatim i s likovima dokazuje recepciju lika kao izlike s pomoću kojega čitatelji zadiru u svoje nesvjesne želje i nagone.

2.2. Junak ili antijunak

Estetska i ideološka pravila u narativnom tekstu omeđuje problem junaka. Između pojma junaka i pojma lika često se ne pravi razlika nego se koriste paralelno za isti pojam (Milanja 2000: 461). Postavljaju se pitanja percepcije junaka koji krši moralne vrijednosti uobičajene za određenu civilizaciju te definiranja moralne ljestvice vrijednosti. Prema sociologiji emocionalni odnos prema junaku razvija se polazeći od moralne osnove. Pozitivni i negativni tipovi su nužni elementi u konstruiranju priče. Tako možemo razlikovati dopuštene i isključene odnose gdje su dopušteni odnosi obilježeni kulturom, a isključeni prirodom. Pod dopuštene odnose tako pripadaju bračni odnosi koji su propisani (bračna ljubav) i „normalni“ odnosi koji su nezabranjeni (preljub muškarca), a pod isključene odnose pripadaju „nenormalni“ odnosi koji su zabranjeni (incest, homoseksualnost) i nebračni odnosi koji su nepropisani (preljub žene) (Milanja, 2000: 462–463). Daljnja analiza muških likova prikazat će problematiku dopuštenih i isključenih odnosa te prelazak nenormalnih odnosa u prostor normalnih odnosa između muških i ženskih protagonista. Analiza će pokazati i jesu li nenormalni i pomaknuti junaci antijunaci ili svojim karakterom mogu prijeći u ulogu junaka romana tako što će osvojiti ženski lik, a time i čitatelje.

Fikcionalna djela mogu se razvrstati prema junakovoj moći djelovanja, koja može biti veća od naše, manja ili otprilike jednaka. Northrop Frye tako stvara pet modusa u koje razvrstava junake. Za ovaj rad su relevantni drugi i treći modus. U drugi modus svrstavaju se junaci koji su po stupnju nadmoćni drugim ljudima i svojoj okolini. Takvi su tipični junaci romanse, a njihovi postupci su čudesni iako su ljudska bića. U ovom modusu su ukinuti uobičajeni zakoni prirode pa tako neprirodna stanja za junake ovoga modusa postaju prirodna. Treći modus obuhvaća junake koji su stupnjem nadmoćni drugim ljudima, ali ne i svojoj prirodnoj okolini. Takvi junaci su vođe, a njihov autoritet, strast i moć izražavanja su veliki. Ovaj modus uključuje junake većine epova i tragedija (Frye 2000: 45-46). Negdje između ova dva modusa nalaze se junaci koje će reprezentirati ovaj rad.

3. Pojam reprezentacije

Reprezentacija je teorijski koncept koji je primjenjiv na širok kulturalni i društveni milje. Jedan od oblika reprezentacije je književnost. Reprezentacija je dio procesa predstavljanja svijeta drugima. Ona nije jednostavno odražavanje značenja nego se pomoću nje stvaraju i razmjenjuju značenja u pojedinoj kulturi. Reprezentacija povezuje jezik i značenje u određenoj kulturi i njezini učinci se ne mogu ograničiti na autorove namjere nego se proširuju i na značenja koja uočava društvo (Peternai Andrić 2019: 224).

Povijest reprezentacije započela je s pojmom mimeze koji razmatraju Platon i Aristotel. Platon pod mimezom podrazumijeva oponašanje prirodnih pojava dok Aristotel razumije prikazivanje ili predočavanje. U sljedećim stoljećima pojam reprezentacije mijenjao se od sličnosti između jezične predodžbe i zbilje, kako ga je razmatrao M. Foucaultu, do pokoravanja zbilje svojim pravilima kako je navodio Descartes. Reprezentacija se tako kroz stoljeća počela odvajati od oponašanja zbilje da bi se sada definirala kao proces stvaranja i prijenosa značenja između *Ja* i *Drugoga* (www.enciklopedija.mimeza).

Reprezentacija je uvjetovana društvenim normama i kao takva ulazi u razne prostorne i vremenske parametre koji ju uvijek mogu različito oblikovati pa tako svi ljudi ne moraju nužno negativne slike čitati kao negativne (Peternai Andrić 2019: 225). Kroz analizu karaktera likova u ovom radu pokazat će se da nemaju svi istu percepciju dobra i zla te normalnog i nenormalnog. Također, pokazat će se da je naša reprezentacija *Drugoga* povezana s ponašanjem pojedinaca. Odnos prema pojedincu ili zajednici rezultat je same reprezentacije pojedinca ili zajednice u kulturnim praksama. Prema Hallu, reprezentacija je veza između koncepta i jezika koja omogućuje referiranje na „stvarni svijet predmeta“, ljudi ili događaja što dovodi do zaključka da je ona zapravo sama proizvodnja značenja za pojmove u našem umu, a osnovno oruđe joj je jezik. On govori i da samo značenje uopće nije u objektu, osobi, stvari ili riječi nego je zapravo čovjek taj koji fiksira značenje koje se nakon nekog vremena čini prirodnim, a to značenje je oblikovano sustavom reprezentacije. Peternai Andrić dodaje da je veza reprezentacije i jezika povratna jer se značenje tvori u jeziku kroz različite sustave reprezentacije, a pri samoj reprezentaciji se koriste znakovi (jezik) kojima se komunicira u društvu. (Peternai Andrić 2019: 227–228). Za kraj, treba naglasiti da je reprezentacija povezana sa samopercepcijom i percepcijom drugih, točnije, kako pojedinci vide svoj odnos s drugima, svoj društveni položaj te smatraju li da su im uskraćena neka prava. Reprezentacija je korisna jer omogućuje otvaranje različitih pitanja i tematiziranje tabuiziranih područja (Peternai Andrić 2019: 229).

Kroz rad će se prikazati upravo takvi tabuizirani odnosi i karakteri likova te pitanje njihove moralnosti. Likovi koji će se prikazati dat će reprezentaciju stanja u društvu, a pokazat će i koliko društvo propituje određenu vrstu ponašanja. Likovi će biti reprezentirani na psihološkoj razini, ali i u interakciji s glavnim ženskim likovima te ostalim sporednim likovima romana. Kroz analizu likova pokazat će se reprezentacija pogleda žena na pomaknuto i nadnaravno te reprezentacija odnosa koji su temeljeni na osjećajima i na tjelesnim odnosima.

4. Trivijalna književnost

Trivijalna književnost nastaje iz latinske riječi *trivium* koja označava trokrižje ili javnu cestu. Kritičari skloni povijesnom razmatranju govore da je to oznaka za tekstove u kojima preteže otrcanost. U trivijalnu književnost svrstavaju se ljubavni romani, pustolovine, horori, šablonski vesterni, dio znanstvene fantastike i kriminalistički romani koji u posljednje vrijeme sve se više udaljavaju od pojma trivijalnosti jer zahtijevaju čitatelje intelektualce (Žmegač 2020). Pojam trivijalne književnosti ulazi u književnoteorijske rasprave tijekom 60-ih godina 20. stoljeća za vrijeme proširenja književnoznanstvenog predmeta interesa. Istih godina strukturalizam opisuje razliku između trivijalne i umjetničke književnosti. Strukturalisti navode da trivijalna književnost podliježe shemama i stereotipima, a umjetnička književnost te iste sheme i stereotipe nastoji narušiti ili prikriti. Upravo zbog pripovjednih shema, koje udovoljavaju nekim temeljnim ljudskim potrebama, uz trivijalnu se književnost veže i sintagma shematizirana književnost. Sedamdesetih godina 20. stoljeća naglasak se premješta sa strukture na komunikacijski kontekst, a nakon toga dolazi i do uvođenja pojma zabavne književnosti. Zabavna književnost pretpostavlja dnevnu potrošnju štiva pa zbog toga raste i proizvodnja romana. Romani koji se proizvode pisani su mahom za žensku publiku. Svrha književnosti tada prestaje biti odgoj, a postaje uživanje u ponašanje i doživljaje lika (Biti 2000: 545–546). Pojavom takve trivijalne književnosti, čitatelj više nije opterećen obvezama i posljedicama interpretiranja onoga što čita. Čitanje trivijalnih romana više ne očekuje od čitatelja da se izjašnjava o poukama i smislu romana koje su dotad bile dio kolektivnog čitanja. Čitanjem trivijalnih romana prelazi se iz kolektivnog u individualno čitanje, a povezivanje romaneskne radnje s autorskim planom postaje potpuno nepotrebno i zanemarivo. Tako dolazimo do nove zadaće romana, a to je: „Oplemeniti srce čitatelja bez postavljanja ikojega moralnog načela u obliku pouke“ (Biti 2000: 546). Za kraj, treba naglasiti da trivijalnoj književnosti nije dopuštena tragičnost jer se trivijalnost i tragičnost međusobno isključuju. Trivijalna književnost zahtijeva sretan ili uspješan završetak kako bi njihova recepcija što duže ostala na vrhuncu (Žmegač 2020).

Ono što nas zanima u kontekstu ovoga rada jest kako čitateljice čitaju i kakva je njihova recepcija romana. Radway svojom (psih)analizom procesa ženskog čitanja prozne romance demonstrira vrijednost trivijalne književnosti. Ona proces ženskog čitanja trivijalne književnosti objašnjava kao hibridno iskustvo koje povezuje očinsku zaštitu, majčinsku skrb i strastvenu ljubav (Biti 2000: 547).

O trivijalnoj književnosti govorimo kroz opreku niske i visoke književnosti i kroz opreku lake i teške književnosti gdje trivijalna književnost pripada niskoj i lakoj književnosti. Treba naglasiti da čitanje isključivo djela klasičnog kanona predstavlja odgojnu i obrazovnu vrijednost za čitatelje, a posezanje za popularnom i trivijalnom književnošću ne smatra se korisnim nego štetnim (muf.com.hr.opasne misli). Slično govori Solar kada govori o opreci teške i lake književnosti: „(...) lakoća u književnosti se ne povezuje samo sa spomenutom stilskom jasnoćom i elegancijom, nego da je također 'lako štivo' ono koje podsjeća na devetnaestostoljetni eufemizam 'laka žena', pa je ta vrsta lakoće vezana s ispraznošću, kao i s onim što je u svakom pogledu jeftino, vjerojatno zato što se misli da je ono što je iznutra prazno lako podići i nositi...“ (Solar 1995: 7). Solar govori o lakom i teškom pisanju i čitanju. Naglašava da bi pravi pisac trebao uvijek lako pisati, a da lako čita samo onaj čitatelj koji je ovladao određenim predznanjem i vještinom. On smatra da pisci pišu laku književnost kako bi ju što više čitatelja s lakoćom prihvatilo te bi se tako ostvarila komunikacija između autora, djela i čitatelja. (Solar 1995: 14–15). Solar i sam trivijalnu književnost svrstava pod književnost koja se lako čita. Trivijalni ljubavni romani kojima se bavi ovaj rad jesu romani koji se uistinu lako čitaju, ali to ne znači da ne progovaraju o suvremenim temama i problemima kojima su zaokupljene mlade čitateljice.

4.1. Konvencija ljubavnoga romana

Od davnog vremena do početka pisane ere, život čovjeka okreće se oko ljubavi i strasti koja implicira. Prvi zapisi pojavili su se u Mezopotamiji još prije pet tisuća godina i već tada je jedna od prvih tema bila ljubavna. Na glinenim pločicama pisano je o ljubavi između boga Abzua i božice Tiamat. Poslije kroz povijest pisano je na tisuće djela raznih rodova i vrsta koji u sebi tematiziraju ljubavne odnose (hr.thpanorama.com.8 vrsta ljubavi u književnosti). Kao što smo već spomenuli, trivijalna književnost podliježe shematizaciji, a ljubavni romani dio su trivijalne književnosti pa bi samim time i oni trebali biti shematizirani. Ipak, u ljubavnim je romanima moguće razlikovati nekoliko vrsta ljubavi. Jedna od njih je tragična ljubav. To je najčešće tematizirana vrsta ljubavi u cjelokupnom svjetskom književnom stvaralaštvu. pisci koji pišu o tragičnoj ljubavi zapravo opisuju sudbonosne odnose koji su obilježeni bolom i patnjom te najčešće završavaju smrću. Glavni likovi u takvim djelima ne mogu pobjeći od svoje tragične sudbine jer je ona veže nekom vrstom božanske kletve. Sljedeća vrsta ljubavi idealizirana je ljubav koja se odnosi na ljubav u perfektnom smislu. U takvoj ljubavi lik koji je zaljubljen gotovo nikada ne ostvaruje svoj san da bude s voljenom osobom jer se ne osjeća dostojnim te ljubavi. Nemoguća ljubav je ljubav u kojoj likovi znaju za postojanje osobe koja je zapravo njihova prava ljubav, ali ta se ljubav nikada ne može ostvariti zbog okolnosti koje nisu pod

kontrolom likova. Senzualna ljubav je ljubav puna erotske, seksualne i fizičke privlačnosti. U ovoj vrsti ljubavi ljubavnici se ne mogu oduprijeti jedno drugome. Iako se takvu ljubav konzumira, to ne znači da kraj djela nužno mora biti sretan. Ljubazna ljubav podrazumijeva odnose u kojima se ženski lik doima hladnim i nemilosrdnim u trenucima udvaranja, ali kad se prepusti ljubavi postaje poslušna i pokorna ljubavnica. Ovakva ljubav najčešće se ostvaruje između dviju suprotstavljenih društvenih klasa pa je samim time osuđena na neuspjeh. Uzajamna ljubav podrazumijeva korespondenciju između ljubavnika. Oni svoju ljubav uspijevaju ispuniti i konzimirati, ali to ne obećava idealan kraj. Radnja ovakvih romana najčešće je zamršena da bi držala pozornost čitatelja. Tiranistička ljubav može se smatrati pseudoljubavlju i opsesijom. Likovi koji osjećaju ovakvu ljubav žele samo zadovoljiti svoje želje i hirove koji su najčešće iznad potreba voljenog partnera (hr.thpanorama.com. 8 vrsta ljubavi u književnosti).

Ovdje će se analizirati dva odnosa i dvije vrste ljubavi. Jedna od njih je uzajamna ljubav, a druga je mješavina senzualne i tiranističke ljubavi. Svaka od njih posebno je primamljiva čitateljicama jer donosi likove koji nisu svakodnevni i ljubav koja nije općeprihvaćena.

4.2. Niskovrednovanje ljubavnih romana

Utjecaj trivijalne književnosti na čitatelje kratkotrajan je i prolazan, a interes za nju najčešće se prikriva ironizacijom ili akademskim zanimanjem. Trivijalna književnost i konzumerizam uvijek idu jedno s drugim. Cilj književnost počeo je biti žudnja za što većim brojem prodanih primjeraka pa je tako konstrukcija trivijalnih romana podređena tome da se sviđa što većem broju čitatelja, odnosno kupaca. Veliku ulogu u čitanju trivijalnih ljubavnih romana ima i uska povezanost s filmskom industrijom koja svaki književni *bestseller*² pretvara u veliki kino-hit (muf.com.hr.što čitaju naše mlade djevojke). Recepcija ljubavnih romana napredovala je tijekom godina, ali podaci koji govore o velikoj čitanosti ljubića ne znače da je njihovo vrednovanje i ocjenjivanje jednako dobro. Vrijednosna ocjena ljubavnih romana mahom je negativna, a time se nisko vrednuju i njegove čitateljice. Kao glavni razlozi niskog vrednovanja navode se shematizirane radnje, neukusna sentimentalnost te zapleti i likovi napuhani do apsurdna. *Ljubići* se percipiraju kao ženski žanr tj. kao žanr dokonih kućanica i umirovljenica; statistike prodaje ljubavnih romana kazuju da samo 9% muškaraca čita ljubavne romane. Upravo zbog toga negativne predodžbe o *ljubićima* pretvaraju se u negativne predodžbe i o osobi koja ih čita i u njima uživa. Porazne rezultate daje i feministička kritika *ljubića* koja se temelji na ideološkim implikacijama utkanima u romansu. Feministice tvrde da su *ljubići* krivi za

² *Bestseller* je knjiga koja se odlično prodaje, koja se najviše traži u jednom razdoblju (jezikoslovac.com.bestseller).

promicanje i poticanje patrijarhalne romantične fantazije. Ono što se, također, drži zabrinjavajućim jest radnja koja čin seksualnog nasilja ne tretira kao zapreku razvoja junakinjinih romantičnih osjećaja prema junaku nego se takva seksualna dominacija junaka nad junakinjom smatra prihvaćenom i poželjnom. Isto ćemo uočiti i u romanu *Pedeset nijansi sive* čija nam analiza slijedi. Promicanje patrijarhalnog sustava uočava se i u karakterizacijama junaka gdje je junak najčešće ekonomski i društveno bolje situiran od junakinje, a nadmašuje ju i svojom fizičkom snagom i izgledom što ćemo uočiti i u *Sumrak sagi* (muf.com.hr.čitati ljubice).

5. Stephenie Meyer

Stephenie Meyer rođena je 24. prosinca 1973. godine u Hartfordu u Connecticutu. Četiri godine poslije obitelj se preselila u Phoenix u Arizoni. Stephanie je odrasla u velikoj obitelji, kao drugo od šestoro djece. Već kao mala postala je članica Crkve Isusa Krista Svetaca Posljednjih Dana što će utjecati na njezine romane tako da i u romanima zagovara čistoću prije braka pa se tako ljubav između ljudske djevojke i vampira odvija samo platonski sve dok ne izgovore sudbonosno *da*. Također, Crkva Isusa Krista Posljednjih Dana strogo se protivi i pobačaju, a u radnji sage glavna junakinja odbija pobaciti svoje poluvampirsko dijete iako joj ono ugrožava život (www.jutarnji.vampiri za krizu). Još kao dijete razvila je ljubav prema čitanju, a najviše je čitala Jane Austen, Charlotte Bronte i Margaret Mitchell. Pohađala je Brigham Young University u Provu u Utahi gdje je pokazala zanimanje za englesku književnost. Godine 1996. stupila je u brak sa svojim prijateljem iz djetinjstva Christianom Meyerom sa samo 21 godinom. Godinu poslije, Stephenie je diplomirala englesku književnost i rodila prvo dijete, sina Gabea. Poslije je par dobio još dva sina, Seta i Elija (www.biography.stephenie-meyer).

Godine 2003., Stephenie Meyer sanjala je o blistavom vampiru i djevojci koji sjede na proplanku. Tada je počela pisati svoj prvi roman, a prizor iz sna smješten je u 13. poglavlju knjige. Meyer je pisala prema uzoru na Williama Goldmana, Orsona Scotta Carda i Douglasa Adama. Na početku joj je bilo teško pronaći vrijeme za pisanje zbog djece, ali najčešće je pisala dok su djeca spavala. Već nakon tri mjeseca autorica je napisala 500 stranica rukopisa romana koji je nazvala *Forks* i počela je tražiti izdavačku kuću koja bi roman htjela objaviti. Započela je suradnju s Jodijem Reamerom s kojim je dodatno radila na rukopisu kako bi ga poboljšali. Reamer je predložio nov naslov za knjigu, *Sumrak*. Uspješnom suradnjom, Reamer je pomogao Meyer da potpiše ugovor za tri knjige te je tako Meyer dobila 750.000 dolara predujma što je najveći iznos koji je ikada dobio pisac početnik. *Sumrak* je objavljen 2005. godine uz oduševljenje kritike te je brzo postao *bestseller*. Proglašen je najboljom knjigom godine, a već

iduće godine objavljen je drugi nastavak *Mladi mjesec* iza kojeg slijede *Pomrčina* (2007) i *Praskozorje* (2008). *Sumrak saga* je tako rasprodana u više od 250 milijuna primjeraka i prevedena na čak 37 jezika. Uspjeh romana rezultirao je uspjehom niza od pet filmova snimanih prema romanima s Kristen Stewart, Robertom Pattinsonom i Taylorom Lautnerom u glavnim ulogama. Godine 2020. Meyer je objavila roman *Ponoćno sunce* koji sadrži radnju *Sumraka*, ali iz perspektive Edwarda Cullena. Stephenie Meyer objavila je još jedan roman, *U sebi* te novelu *Kratki drugi život Bree Tanner* koja se nadovezuje na radnju *Pomrčine*, a govori o novonastaloj vampirici (www.biography.stephenie-meyer).

Stephenie Meyer naglašava da njezine knjige govore *o životu, a ne smrti i o ljubavi, a ne požudi*. Govori i da je svaki nastavak serijala romana djelomično inspiriran nekim drugim književnim klasikom. *Sumrak* je inspiriran romanom *Ponos i predrasude* Jane Austen, *Mladi mjesec* ljubavnom tragedijom *Romeo i Julija* Williama Shakespearea, *Pomrčina* romanom *Orkanski visovi* Emily Brontë, a *Praskozorje* komedijom *San ljetne noći* Williama Shakespearea.

5.1. Što želi Isabella Swan?

Isabella (Bella) Swan glavni je lik *Sumrak sage* iz čije se perspektive doznaje sve o njoj i njezinu odnosu s glavnim muškim likom, vampirom Edwardom Cullenom. Bella je sedamnaestogodišnjakinja koja se doseljava iz sunčanog Phoenixa, gdje je živjela s majkom, u kišoviti Forks. U Forksu živi njezin otac Charlie, načelnik policije. Ona se doseljava u Forks jer želi majci dati prostora da može pratiti očuha Phila na njegovim putovanjima. Već na početku romana *Sumrak* doznaje se da Bella nikada nije imala dečka, ali i da se u nju već prvi dan zaljubljuju Mike i Eric s kojima ona ipak ostaje samo u prijateljskim odnosima jer je jedini koji ju privlači Edward Cullen. Prvog dana po dolasku u novu školu, Bella uočava Edwarda u kantini, a prvi bliski susret s njim nije pokazao da je on prijateljski raspoložen:

Opet me pogledao, ravno u oči, s najčudnijim izrazom lica – prijetećim, ljutitim (Meyer 2009a: 26).

Iako se Edward nije ponio lijepo prema njoj prvi dan škole, Bella ipak ne može svoje misli maknuti s njega i razočarana je kada shvati da nekoliko dana ne dolazi u školu. Ona se pita je li to zbog nje. Ipak, nakon nekoliko dana Edward se pojavljuje u školi i postaje prema njoj ljubazan i zainteresiran te Belli tako boravak u Forksu postaje zanimljiviji.

Ruku na srce, znala sam da jedva čekam otići u školu zato što ću tamo vidjeti Edwarda Cullena. A to je bilo vrlo, vrlo glupo (Meyer 2009a: 45).

Bella svakim danom postaje sve zaokupljenija Edwardom. Sviđa joj se njegov izgled, ali ne može dokučiti što on stvarno misli jer je ljubazan prema njoj, a istovremeno joj govori da je bolje da se drži što dalje od njega. Takvim ponašanjem zapravo je Bellu sve više približavao k sebi, a ona počinje shvaćati da on posjeduje osobine koje nisu *normalne*. Ima hladnu kožu, mijenja mu se boja očiju, izuzetno je spretan, snažan i brz, nikada ne jede i ne pojavljuje se za vrijeme sunčanih dana. Pri odlasku na plažu s prijateljima, Bella susreće prijatelja iz djetinjstva, Jacoba, koji joj govori o *hladnima* i povezuje ih s obitelji Cullen:

Uvijek postoji opasnost po ljude dok su kraj hladnih, čak i kad su civilizirani kao taj klan. Nikad se ne zna kad će ih glad nadjačati (Meyer 2009a: 93).

Ona govori Edwardu da zna što je on, da ga se ne boji i da ne može biti bez njega. Upravo tada doznajemo da je Bella zaljubljena u Edwarda i da je on jedino što ona želi bez obzira na rizik u koji se upušta.

Bila sam apsolutno sigurna u tri stvari. Prvo, Edward je vampir. Drugo, jedan dio njega – a ne znam koliko bi taj dio mogao biti moćan – žedan je moje krvi. I treće, bezuvjetno sam i neporecivo zaljubljena u njega (Meyer 2009a: 138).

Njezina ljubav prema Edwardu očita je i nakon što ju Edward ostavlja, misleći da tako više neće dovoditi njezin život u opasnost. Naime, Bella se on priviđa svaki put kada ona radi nešto što bi moglo biti opasno za život. Shvativši to, odluči skočiti s litice, ali ne s namjerom da se ubijen, nego s namjerom da opet vidi Edwarda u svojim mislima. Bella se tako dovede u životnu opasnost zbog velikih valova koji ju bacaju u stijene:

Struja je u tom trenutku odnijela prevagu i naglo me zabila u nešto tvrdo, u stijenu koja se nije mogla vidjeti u tmini. Silovito me udarila u grudi, odalamivši me kao željezna šipka, i dah mi je izletio iz pluća, briznuo u gustom oblaku srebrnih mjehurića. Voda mi je nahrupila niz grlo, gušeći me i pekući. Ona željezna šipka kao da me počela potezati, odvlačeći me od Edwarda, sve dublje u mrak, prema dnu oceana. Zbogom, volim te, bila je moja posljednja misao (Meyer 2009b: 277).

Srećom spasio ju je Jacob, a ona spašava život Edwardu koji se želio ubiti misleći da ona nije preživjela pad s litice.

Iz naslova romana koje Bella čita možemo doznati i ponešto o njezinim stavovima i o inspiraciji autorice. Ona čita *Orkanske visove*, *Ponos i predrasude* i *Razum i osjećaje*. Junake

romana Jane Austen možemo usporediti s Edwardom. Osim sličnosti u imenima, imaju i slične osobine kao i glavni junak romana. Svu trojicu karakterizira suzdržanost i, na prvi pogled, antipatija koju osjećaju prema junakinjama. Ta prvobitna suzdržanost ipak se pretvara u iskrene i poštene osjećaje prema junakinjama. Bella i sama govori da ju glavni junaci romana podsjećaju na Edwarda i njegovu početnu nezainteresiranost. Roman koji Bella najviše čita i citira jesu *Orkanski visovi* Emily Brontë. Ona sebe i Edwarda uspoređuje s Cathy i Heathcliffom pa tako ona citira Cathy:

Da sve drugo propadne, a on ostane, i dalje bih nastavila biti; a da sve drugo ostane, a njega više ne bude, svemir bi se pretvorio u silna neznanca (Meyer 2009c: 480), a Edward joj odgovara citiranjem Heathcliffa: *Ne mogu živjeti bez svojeg života! Ne mogu živjeti bez svoje duše!* (Meyer 2009c: 480).

Upravo se ovdje najbolje uočava što Bella želi. Ona želi Edwarda kraj sebe pod svaku cijenu i zauvijek. Njihova vječnost počinje vjenčanjem:

Susretljivo je zamijenio izraz „dok nas smrt ne rastavi“ primjerenijim „dokle god oboje poživimo“ (Meyer 2009d: 46),

a potpuno se ispunjava rođenjem kćeri Renesmee i pretvaranjem Belle u vampiricu. Takva romantična ljubav postaje ograničena na zatvorenu zajednicu dvoje pojedinaca, a prijatelji, obrazovanje i zaposlenje svedeni su na nevažne ili nepostojeće elemente u jednadžbi (muf.com.hr.što čitaju naše mlade djevojke). Bijeg od stvarnosti najbolje se vidi u Belli jer ona u prvi plan stavlja samo svoju sreću s Edwardom, a realne i zbiljske stvari poput odlaska na studij i zaposlenja spominju se samo uzgred, u nekoliko rečenica.

5.2. Edward Cullen, suzdržani vampir

Glavni lik *Sumrak sage*, Edward Cullen, sedamnaestogodišnji je vampir koji je osvojio mladu Bellu Swan. On je s obitelji doselio u Forks prije dvije godine, a dotad je živio na Aljasci. On je vampir koji može čitati tuđe misli; svima, osim Belli i upravo se tu javlja njegov interes i zaintrigiranost Bellom:

Jedina mi je pretpostavka to da tvoj um možda ne funkcionira na isti način kao kod svih njih. Kao da su tvoje misli na frekvenciji AM, a ja primam samo FM (Meyer 2009a: 127).

On je vampir koji se hrani samo životinjskom krvlju kao i cijela njegova obitelj, a njegova se bijela koža na sunčevoj svjetlosti presijava kao da je napravljena od dijamanta pa zato za

vrijeme sunčanih dana ne izlazi među ljude. On zapravo ima 107 godina, ali je zarobljen u tijelu sedamnaestogodišnjaka koji ne stari. Iako izgleda mlado, on je zapravo stara duša s najcjedenijim ljudskim manirima koje je stekao kroz godine. Kroz romane je predstavljen kao vampir koji je osjećajan i požrtvovan, ali on se zapravo svakoga dana bori s nagonom da nekoga ubije. Zbog toga sam za sebe kaže da nema dušu i da je zapravo opasna neman iako se kroz sve romane zapravo dokazuje potpuno suprotno. Edward se karakterizira kao suzdržana i moralna osoba kojoj je stalo do obitelji i koja će napraviti sve da spasi ljude, a pogotovo svoju odabranicu, Bellu.

5.2.1. Edwardov odnos prema obitelji

Edward je rođen u Chicagu 1901. godine, sa sedamnaest godina umirao je od španjolske gripe i tada ga je Carlisle pretvorio u vampira kako bi *preživio*. Više o njegovoj pravoj, biološkoj i ljudskoj obitelji govori Carlisle koji je poznao njegovu majku i koji ga je upravo zbog nje i spasio od smrti. Njegova majka zvala se Elizabeth Masen, a otac mu je bio Edward. Carlisle govori da Edward jako slični svojoj majci jer ima istu nijansu brončane kose kao i ona, a imao je i zelene oči. Njegova se majka, čak i na samrti, brinula o svome sinu:

Naudila je vlastitim izgledima da preživi jer se pokušavala brinuti za njega na smrtnoj postelji (Meyer 2009b: 41).

Na samrti je rekla Carlisleu:

Moraš učiniti sve u svojoj moći. Ono što drugi ne mogu, to ti moraš učiniti za moga Edwarda (Meyer 2009b: 42).

Ovdje počinje priča o novoj Edwardovoj obitelji, vampirskoj obitelji Cullen.

Nitko u obitelji Cullen zapravo nije u pravom krvnom srodstvu, ali ih žudnja za krvlju itekako povezuje. Carlisle je otac obitelji koji je gotovo većinu članova obitelji pretvorio u vampire jer su umirali (Edward, Esme, Rosalie, Emmet) ili ih je prihvatio u svoju obitelj (Alice, Jasper). Edward smatra Carlislea najhumanijim i najosjećajnijim vampirom.

Kad god bi spomenuo poočima, u glasu mu se čulo duboko poštovanje (Meyer 2009a).

Njemu su Carlisle i Esme pravi otac i majka koje poštuje i u kojima pronalazi uzor i ljubav. Njima dolazi kada treba savjet i kada treba pomoć. Upravo je Carlisle taj koji Edwardu pomaže i podučava ga kako da uspješno spasi Belli život, a poslije i kako da ju uspješno pretvori u vampiricu, a da ju ne ubije. On je Edwardova životna stijena i bezuvjetna potpora:

Sine, učinio si sve što sam ja mogao, i više. Ne znam baš bih li ja imao upornosti i vjere nužne da je se spasi. Prestani se gristi. S Bellom će sve biti u redu (Meyer 2009d: 281).

Kroz romane najviše doznajemo o njegovu odnosu s braćom i sestrama. S Emmetom i Jasperom ima pravi bratski odnos. Oni zajedno idu u lov i pomažu svojom fizičkom snagom jedni drugima u nevolji. Ipak, najviše doznajemo o njegovu odnosu s Alice i Rosalie. One su uvijek tu kada treba nekoga spašavati i kada treba nekome pomoći. Rosalie je Carlisle pretvorio u vampiricu misleći da će ona biti Edwardova srodna duša, ali ona to nikada nije bila. Ona je sreću pronašla u Emmetu, a Edward joj je ostao samo brat. Ona je jedina iz obitelji Cullen koja podupire Edwarda u tome da Bellu ne pretvori u vampiricu zbog toga što ona zapravo žali što nema ljudski život i što ne može imati djecu. Rosalie je prikazana kao hladna i hladnokrvna plavuša, ali najveća povezanost nje i Edwarda pokazuje se kada Bella ostane trudna. Upravo tada Edward zna da može računati na nju u svakom trenutku i da joj može prepustiti brigu o djetetu:

Rosalie je sjedila na neumrljanom kraju bijeloga kauča, okrenuta leđima prema meni, i tepala je i mrmorila stvoru umotanom u dekiću u svome naručju. Sigurno je čula kako sam zastao, ali nije marila za mene, zaokupljena svojim trenutkom izgubljenog majčinstva. Možda će sada biti sretna (Meyer 2009d: 262).

Upravo ovdje doznajemo koliko Edward ima povjerenja u Rosalie jer joj je dao da čuva tek rođeno dijete dok on Bellu pretvara u vampiricu. Odnos Edwarda i Alice ipak je najčvršći u cijeloj obitelji. Oni su vampiri s dva posebna dara, Edward čita misli, a Alice vidi budućnost. Upravo ih ti darovi povezuju tako da ne moraju ni komunicirati riječima da bi znali što druga strana misli. Edward u Alice ima beskrajno povjerenje pa joj tako prvoj dopušta da upozna Bellu, u nekoliko prilika joj povjerava Bellin život na čuvanje, a isto tako i Alice čini sve da spasi svoga brata. Dok Edward, misleći da je Bella mrtva, traži način kako da i njegov život završi, Alice odlazi po Bellu i vozi ju u Italiju čineći sve samo da spasi svoga brata.

Edward će biti pod zvonikom, sjeverno od trga. S desne strane je uska uličica, a on će stajati tamo, u sjeni. Morat ćeš mu privući pažnju prije nego što stigne iskoračiti na sunce (Meyer 2009b: 339).

Zahvaljujući Alice, njezinu daru i ljubavi prema bratu, Bella uspije spasiti Edwarda. Jedine osobe prema kojima Edward pokazuje osjećaje i koje voli jesu Bella i njegova obitelj dok druge ženske osobe oko sebe i ne primjećuje iako one primjećuju njega.

O obitelji Cullen govore Perić i Pletenac koji uspoređuju vampire iz *Sumrak sage* s vampirima koji su se javljali u gotskim romanima. Oni govore da su članovi obitelji Cullen lijepo odgojeni i situirani obiteljski ljudi koji imaju građanska zanimanja (Carlisle je doktor, Esme je kućanica, ostali su učenici) te da kod njih više nema ni traga raskalašenim hordama kao u prethodnim romanima čiji su likovi vampiri (Perić, Pletenac 2015: 166).

„Onkraj svake psihološke motivacije, njihovi izduženi očajnici više ne prkose nikakvom dobru, moralnom zakonu ili barem konvenciji ponašanja, naprotiv, zazivaju ih u najčišćem, uglavnom pretjeranom obliku, nudeći etičku perspektivu savršena svijeta u koji smrtnik može prisrđjeti samo ako nauči dijeliti nesebične ideale obitelji Cullen“ (Perić, Pletenac 2015: 166).

Cijela je obitelj Cullen požrtvovna jer se bori protiv vlastitih nagona kako ne bi naudili ljudima pa se zato hrane isključivo životinjskom krvlju. Njihovim manirama i kodeksu ponašanja mogao bi pozavidjeti svaki čovjek jer su oni etički savršeni i žive prema najvišim humanističkim standardima ponašanja. Isto uviđamo u Edwardovoj prosidbi Belle i samom činu vjenčanja kojem su se jednako radovali svi članovi obitelji. Obitelj Cullen svojim profinjenim ukusom i interesom za klasičnu umjetnost i prirodu predstavlja obitelj renesansnih ljudi. Oni žele biti dijelom kolektiva, a najviše o tome govori činjenica da Carlisle nesebično liječi ljude iako bi mu oni mogli biti lak plijen. O njihovoj kulturi i *aristokraciji* govori i činjenica da na odmor odlaze u Italiju koja asocira na kulturu, umjetnost i ljepotu (Lukić, Matek 2011: 139–140).

5.2.2. Odnos prema drugim ženskim likovima

Već u prvom dijelu *Sumrak sage* doznaje se da Edward ne primjećuje ni jednu djevojku iz škole iako bi mnoge željele da ih primijeti i pokloni bar jedan smiješak. Jedna od njih je i Bellina prijateljica Jessica:

To je Edward. Predivan je, naravno, ali ne trudi se uzalud. On ti ne izlazi s curama. Očito mu nijedna ovdje nije dovoljno zgodna (Meyer 2009a: 25).

Očaravanje drugih djevojaka vidi se i za vrijeme odlaska Belle i Edwarda u restoran u Port Angelesu:

Zasljepljuješ ih tim osmijehom – ona ovog trena vjerojatno ne može doći k sebi u kuhinji (Meyer 2009a: 119),

ali Edward sve druge djevojke i ne opaža jer ne može maknuti svoj pogled s Belle. Ono što dodatno govori o Edwardovoj nezainteresiranosti za druge žene jest činjenica da, iako je stara

duša u mladom tijelu, u svojih stotinjak godina života nije nikada imao intiman odnos s drugom osobom.

Nisam vjerovao da bih ikada mogao naći nekoga s kim bih htio biti... na drugačiji način nego što sam s braćom i sestrama. A onda otkrijem da sam, premda mi je sve to novo, dobar u tome... u tome da sam s tobom... (Meyer 2009a: 208).

Gotovo devedeset godina kretao sam se među svojom vrstom, i tvojom... i cijelo sam vrijeme mislio da sam cjelovit sam sa sobom, ne shvaćajući za čim to tragram. I ništa nisam pronalazio zato što ti još nisi bila živa (Meyer 2009a: 210).

Prema navedenim citatima, riječi koje je Edward uputio Belli, jasno se vidi da je njemu dosad bila bitna samo njegova obitelj te da nikada nije ni žudio za intimnim odnosima s drugim djevojkama sve do dolaska Belle u Forks. Isto potvrđuje i Rosalie kada Belli govori o Edwardu. Rosalie je bila namijenjena Edwardu kada ju je Carlisle pretvorio u vampiricu, ali Edward nikada nije pokazao interes ni za nju, ni za Tanyu (vampiricu s Aljaske koja je bila zaljubljena u njega) ni za jednu drugu vampiricu:

Samo, moraš shvatiti... bila sam tako naviknuta da ljudi žele mene. A Edward nije pokazao ni najmanji interes. To me jedilo, čak i vrijeđalo u početku. Ali nikad nije poželio nijednu, pa me to dugo nije smetalo. Čak i kad smo se upoznivali s Tanyjnim klanom u Denaliju – sa svim tim vampiricama! – Edward ni trena nije iskazao ni najmanje zanimanje. A onda je upoznao tebe (Meyer 2009c: 1410).

5.2.3. Edwardov odnos prema Belli

Odnos Edwarda i Belle jest suvremeni prikaz viktorijanske ljubavi. Edward je lijep, drži do svog ugleda u zajednici, ali je u početku rezerviran, suzdržan i na prvi pogled ponosan. Predrasude oko njegova karaktera jako se brzo pobijaju i objašnjavaju njegovom glavnom osobinom, činjenicom da je vampir. Iako je pretpostavka o vampirima da su zli, opasni i neuračunljivi, Edward pokazuje potpuno drugačiju sliku vampirizma. On kao vampir uspio je preuzeti sve lijepe manire kroz sto godina svojega postojanja. Bella, s druge strane, ima karakter viktorijanske dame koja čita ljubavne romane i svojom nevinošću i iskrenošću osvaja Edwardovu naklonost.

„Stephanie Meyer okrenula je mrklu vampirsku mitologiju naglavačke, pretvorivši paklene krvopije u čudoredna, moralno i estetski lijepa bića, koja svoje animalne porive drže pod najstrožom kontrolom. Ne plaši njih ni sunce ni križ, krv kojom se hrane nije ljudska, a seksa

prije braka ili – ne daj bože! – homoseksualnost zazorni su im, baš kao i pomisao da nekom ljudskom biću u nuždi ne potrče u pomoć, ma izgrizli ga svojim ostrim očnjacima iz pukog altruizma“ (Perić, Pletenac 2015: 162). Upravo u ovom citatu iz knjige *Zemlja iza šume* možemo iščitati manire koje imaju svi članovi obitelji Cullen, pa tako i Edward sam. Najveći naglasak u njegovu odnosu s Bellom jest na njihovoj vezi, čistoći prije braka i pretvaranju Belle u vampiricu. Ova pitanja otvaraju se već na početku njihova upoznavanja, a protežu se kroz cijelu *Sumrak sagu*, da bi se svi odnosi ostvarili tek u posljednjem romanu, *Praskozorje*.

Prvi bliski kontakt Edwarda i Belle pokazuje koliko je Edwardu bilo teško obuzdati svoje nagone:

Nisam ga pogledala dok sam stavljala udžbenik na stol i sjedala na mjesto, ali opazila sam krajičkom oka da je promijenio držanje. Odmaknuo se od mene, sjeo na krajnji suprotni rub svoje stolice i odmaknuo lice kao da je osjetio nekakav smrad (Meyer 2009a: 26).

Edward tako ostavlja dojam suzdržane, hladne i zle osobe koja u drugima izaziva strah i nelagodu. Tada se pokazuje slika njegova vampirizma kojim privlači pozornost, ali istovremeno isijava zlom. Nakon nekoliko dana izbjegavanja škole, pojavljuje se i ostavlja sasvim drugačiji dojam na Bellu. Odjednom se predstavlja kao ljubazan, zainteresiran i znatiželjan, ali jednu činjenicu o sebi nije uspio promijeniti, a to je hladnoća njegove kože. Njegovo ponašanje narednih nekoliko dana variralo je od spašavanja Bellina života (kombi zamalo da se nije zabio u nju, ali ga je Edward odgurnuo objasnivši to naletom adrenalina) i žudnje za njezinim društvom do govorenja da bi bilo bolje za nju da ga izbjegava.

Rekao sam da bi bilo bolje da nismo prijatelji, a ne da to ne želim (Meyer 2009a: 65).

Bella jedne večeri, nakon razgovora s Jacobom, slušanja priče o *hladnima* i pretraživanja pojma *vampir*, opisuje točno što Edward jest.

Opet sam u glavi poredala stvari koje sam na svoje oči vidjela: nemoguću brzinu i snagu, boju očiju koja se mijenja iz crne u zlatnu i opet natrag, neljudsku ljepotu, blijedu, ledenu kožu. I više od toga – sitnice koje se polako zapažaju – to što oni očito nikada ne jednu, to što se kreću uznemirujuće graciozno. I način na koji on katkad nešto kaže, neuobičajenim redom rečenice i izrazima koji bolje odgovaraju stilu romana s početka prošlog stoljeća nego razredu iz dvadeset prvog stoljeća. Odlučio je markirati onaj dan kad smo si određivali krvne grupe. Nije odbio otići na izlet na plažu sve dok nije čuo kamo smo se to zaputili. Kao da zna što svatko oko njega misli... izuzev mene. Rekao mi je da je zlikovac, da je opasan... (Meyer 2009a: 100–101).

U ovom odlomku donesene su Edwardove osobine i to one koje potvrđuju da je vampir, ali za ovaj rad to je manje relevantno jer se bavi karakterizacijom njegove osobe. Za rad je važan njegov prelazak iz uloge pseudozlikovca u ulogu zaljubljenog romantika, a tu ključnu ulogu ima Bella koja prihvaća njegovu drukčijost (*Nije mi bitno što si ti* (Meyer 2009a: 130)) pa on ponesen njezinim čistim osjećajima raskršta sa svojom zlom prošlošću:

Bella, neću dopustiti da ti išta naudi – pa ni ja. Nijednom te neću pustiti, obećavam ti (Meyer 2009a: 328).

„Posesivan i ljubomoran muškarac koji uhodi izabranicu svog srca i lako joj može nauditi redovito je prikazan kao muškarac iz snova“ (muf.com.hr.tamni poljubac paranormalnih ljubica).

Edward prati Bellu svaki dan iako ona to ne zna, ali Edward to ne radi jer je posesivan i ljubomoran nego zato što želi Bellu zaštititi od mogućih nevolja. Edward je toliko nesebičan da je čak bio spreman maknuti se iz Bellina života misleći da tako više neće dovoditi njezin život u opasnost. Također, njegova ljubav prema njoj toliko je jaka da on bez nje ne može živjeti. Pa tako, misleći da je Bella mrtva, želi okončati svoj život:

Bella, ne mogu živjeti u svijetu u kojem ti ne postojiš (Meyer 2009b: 385).

Dva ključna problema u odnosu Belle i Edwarda koja se otvaraju već u prvom romanu jesu pitanje braka i spolnih odnosa te pretvaranje Belle u vampiricu. Problem njihove bliskosti otežan je Edwardu jer mora posjedovati silnu psihičku snagu samokontrole i suzdržavanja da bi samo poljubio Bellu.

Da previše preneglim... da samo jednu sekundu ne pazim dovoljno, mogao bih ispružiti ruku s namjerom da ti dotaknem lice i slučajno ti zdrobiti lubanju. Ti ne shvaćaš koliko si nevjerojatno lomljiva. Nikad, nikad si ne smijem dopustiti da ni u najmanjoj mjeri izgubim kontrolu dok sam s tobom (Meyer 2009a: 2014).

Postupno njegova snaga samokontrole jača i on uspijeva kontrolirati svoje nagone za krvlju. Iako je svjestan činjenice da bi pretvaranje Belle u vampiricu njemu olakšalo svaki kontakt s njom, on ne želi da se pretvori jer smatra da bi time ubio njezinu dušu i to si ne bi mogao nikada oprostiti. Edward je lik koji ima fizičku snagu kojom bi mogao napraviti sve što želi, ali ipak je njegova psihička i duševna snaga jača od svih nagona pa zato odgađa pretvaranje Belle. On zapravo želi napraviti sve da ona ostane živa, a da istovremeno bude zauvijek s njim. Pretvaranje Belle u vampiricu i tjelesnost njihova odnosa cijelo se vrijeme isprepleću pa tako

Edward Belli nudi sporazum: prvo će se ona udati za njega, a tek onda će on pristati na to da ju pretvori u vampiricu i na to da vodi ljubav s njom.

„Edward predstavlja upravo one vrijednosti koje dominantna ideologija želi promovirati: čednost, odanost, romantičnu ljubav i potpunu predanost voljenoj osobi“ (Lukić, Matek 2011: 140).

Tematiziranje čina vjenčanja i izostanak spolnih odnosa prije braka pokazuje nam Edwardovu staru dušu koja nije pohlepna nego koja uistinu drži do manira i običaja. Edward ne želi okaljati Bellinu dušu. Bella je ta koja u nekoliko prilika želi imati spolni odnos s njim, ali je Edward taj koji s njom radi kompromise i odbija sve prije nego što se vjenčaju.

Obećavam da ću te voljeti zauvijek – svakoga dana vječnosti. Hoćeš li se udati za mene? (Meyer 2009c: 367).

Nakon vjenčanja, mladi bračni par odlazi na otok Esme i ondje prvi put vode ljubav. Sam čin vođenja ljubavi Stephenie Meyer nije opisala, nego se samo doznaje što se događa iduće jutro. Edward je uspio kontrolirati svoj nagon i snagu, ali joj je tijelo ipak bilo puno modrica što dovodi Edwarda do kajanja:

„Tako... tako mi je žao, Bella“, prošaptao je dok sam zurila u modrice. „Znam da sam bio pametniji. Nisam smio – „Ispustio je potmuo, zgađen zvuk iz dubine grla. „Ne mogu ti reći koliko mi je žao“ (Meyer 2009d: 74).

Vođenje ljubavi prve bračne noći rezultiralo je Bellinom nadljudskom trudnoćom. Tu se opet pokazuje Edwardova nenadmašna ljubav jer je spreman ubiti svoje dijete samo kako bi Bella preživjela:

Izvadit ćemo tog stvora iz tebe prije nego što stigne nauditi ijednom dijelu tvoga tijela. Ne boj se. Neću dopustiti da ti naudi (Meyer 2009d: 104), ali Bella ne želi pobaciti dijete.

Ponovna Edwardova samokontrola, psihička snaga i ljubav prema Belli pokazuje se kada ju je pretvarao u vampiricu kako bi joj spasio život nakon poroda:

Izgledalo je kao da je ljubi, prelazi joj usnama preko grla, preko zapešća, preko pregiba s unutarnje strane lakta. Ali čuo sam sočno drapanje njezine kože dok ju je probijao i probijao zubima, tjerajući joj otrov u organizam na što je više moguće mjesta. Vidio sam kako mu blijedi jezik prelazi preko posjekotina koje krvare, ali prije nego što me zbog toga stigla obuzeti muka

ili ljutnja, shvatio sam što radi. Na mjestima gdje je jezikom premazao otrov preko njezine kože, čvrsto ju je zalijepio. Time je zadržao i otrov i krv u njezinu tijelu (Meyer 2009d: 261).

Pretvaranjem Belle u vampiricu, Edward napokon više ne mora susprezati svoj temperament, ne mora biti podvrgnut konstantnoj samokontroli i napokon ne mora više biti suzdržan kad su posrijedi ljubav i strast što ih osjeća prema Belli.

5.2.4. Edwardov odnos prema drugim muškarcima

Bellina ljubav prema Edwardu je neosporna, kao i njegova prema njoj, ali postoji još jedna muška osoba u njihovu životu koja katkad unosi nemir u savršenu ljubav. Ta osoba je Jacob Black, mladi vukodlak s kojim je Bella provodila mnogo vremena za vrijeme Edwardove odsutnosti. Jacob Belli otvoreno priznaje da ju voli, a Edward to i iščitava iz njegovih misli. Edwardova ljubav pokazuje se toliko nesebičnom da on čak Belli govori da bi uz Jacoba imala sigurniji život bez stalnog suzdržavanja. Iako je netrpeljivost između vampira i vukodlaka očita i iščitljiva iz svakog njihovog razgovora, Edward ipak poštuje Jacoba zbog svega što je učinio za Bellu i zbog toga što je ipak on Bellin prijatelj. Iz njegova odnosa prema Jacobu se ponovno potvrđuje da je Edward dobroćudan, skroman i da voli Bellu toliko da bi bio sretan zbog nje i kad bi ona svoju sreću gradila s Jacobom. Isto potvrđuje i citat iz *Orkanskih visova* koje je Edward čitao, a koje govori Heathcliff:

I tu vidite razliku između naših osjećaja: da je on bio na momem mjestu, a ja na njegovu, sve i da sam ga mrzio toliko da mi se život pretvori u žuč, nikada ne bih na njega digao ruku. Slobodno me gledajte u nevjerici, ako vas je volja! Nikada ga ne bih izгнаo iz njezina društva, dokle god ona želi biti u njegovome. No istom što njezino poštovanje mine, srce bi mu iščupao i krvi mu se napio! Ali, sve do tada – ako mi ne vjerujete, ne znate me – sve do tada, umirao bih malo-pomalo radije nego da mu jednu jedinu vlas na glavi taknem! (Meyer 2009c: 217).

6. E. L. James

Erika Leonard Mitchell koja piše pod pseudonimom E. L. James rođena je 7. ožujka 1963. godine u Willesdenu, a odrasla je u Buckinghamshireu gdje je pohađala školu za djevojčice. Studirala je povijest na Sveučilištu u Kentu. Radeći kao pomoćnica voditelja studija u jednoj filmskoj školi, upoznala je Nialla Leonarda za kojeg se udala 1987. godine.

Kao velika obožavateljica romana Stephenie Meyer i filmskih realizacija njezinih djela, James je počela pisati *fan fiction*³ priču koja se temelji na likovima iz *Sumraka*. James je izmijenila poneka obilježja glavnih likova pa je tako Bella postala naivna studentica, a Edward više nije bio vampir nego bogati vlasnik tvrtke Gray. Svoju priču počela je objavljivati na interaktivnoj internetskoj stranici *FanFiction* pod pseudonimom Snowqueens Icedragon, a priču je nazvala *Master of the Universe*. Njezina je priča u kratko vrijeme skupila na desetke tisuća obožavatelja. Nakon dvije godine objavljivanja odlomaka priče, 2011. godine, James mijenja imena glavnih likova. Bella postaje Anastasia Stelle, a Edward Christian Grey. James tada potpisuje ugovor s australskim izdavačem i mijenja naslov romana u *Pedeset nijansi sive*. Tekst je objavljen u svibnju 2011. godine. Iste godine u rujnu objavljen je drugi nastavak *Pedeset nijansi mračniji*, a u siječnju 2012. objavljen je i treći nastavak *Pedeset nijansi slobodniji*. Sva tri nastavka pisana su iz perspektive glavnog ženskog lika, Anastasie Stelle. Nakon uspjeha triju glavnih romana, James piše još tri romana koji imaju isti sadržaj, ali su pisani iz perspektive glavnog muškog lika Christiana Greya: *Grey* ili *Siva* (2015), *Mračniji* (2017) i *Slobodniji* (2021). Romani E. L. James ubrzo nakon objavljivanja postali su *bestseller* na gotovo svim svjetskim listama, prevedeni su na 52 jezika i prodani u više od 100 milijuna primjeraka (www.britannica.E.L.James).

Nedugo nakon objelodanjivanja romani su pretočeni u scenarije, a scenariji su stvorili filmove koji privlače gledateljice širom svijeta. Film *Pedeset nijansi sive* zaradio je 571 milijun dolara i napunio kinodvorane ženama koje su, nakon pročitanih romana, jedva dočekale vidjeti *knjigu na platnu*. Mišljenja o filmu su podijeljena, žene ga obožavaju, kritičari su strogi, a film je dobio nagradu Zlatna malina za najgori film 2015. godine ([www.telegram.zlatna malina](http://www.telegram.zlatna-malina)). Iako je ta poražavajuća nagrada pripala ovoj književnoj uspješnici, treba naglasiti da je ovo jedan od kontroverznijih filmova ikad zbog svojih eksplicitnih sadomazohističkih scena i podijeljenih mišljenja oko reprezentiranja istih.

Zahvaljujući E. L. James promijenio se status *fanfiction* literature. Prije se pisanje fanovske literature smatralo amaterskom djelatnošću, a sada je prešlo potencijalno uspješno stvaranje novih autora. Na taj se način razlika između profesionalnih autora i amatera neutralizirala i dovela do toga da izdavačke kuće traže nove autore i njihova djela po internetu (Kosmos 2013: 33).

³ *Fun fiction* djela jesu djela koja pišu obožavatelji nekog filma, knjige, serije i sl., a temelje se na njegovoj radnji i glavnim likovima (hr.puntomarinero.fanfic).

6.1. Što želi Anastasia Steele?

Anastasia Steele studentica je engleske književnosti na Washingtonskom državnom sveučilištu u Vancouveru. Na početku romana *Pedeset nijansi sive*, ona je povučena i sramežljiva djevojka koja upoznaje Christiana Greya, mladog, zgodnog i zagonetnog poduzetnika. Anastasia nikada nije imala dečka i upravo je Christian prvi muškarac koji je svojom zagonetnošću privukao svu njezinu pozornost.

U redu – sviđa mi se. Evo, priznala sam to sama sebi. Više ne mogu bježati od onoga što osjećam. Nikada se nisam ovako osjećala. Privlačan mi je, jako privlačan. No to je beznadan slučaj, znam, pa sa žaljenjem uzdahnem (James 2012a: 35).

Tijekom razgovora Anastasije i Christiana, doznajemo da je Anina želja otići u Englesku *Zato što je to dom Shakespearea, Jane Austen, sestara Brontë, Thomasa Hardyja. Voljela bih vidjeti mjesta koja su nadahnula te ljude da napišu tako divne knjige* (James 2012a: 51).

Ovdje možemo vidjeti sličnosti Anastasije s glavnom junakinjom *Sumrak sage*, Bellom, koja čita iste autore.

Iako je Anastasia na početku romana predstavljena kao nevina studentica koja nema iskustva u ljubavnim odnosima, već pri prvom poljupcu s Christianom to se mijenja i ona doznaje što ju uzbuđuje i što želi:

O, Isuse... Želi me. Christian Grey, grčki bog, me želi, i ja želim njega, ovdje... sada, u dizalu (James 2012a: 80).

Anastasia pada na Christianov šarm i u njoj se budi želja i žudnja da učini sve kako bi veza s Christianom uspjela, bez obzira na njegove sadističke nagone. Anastasia ubrzo ima prvi seksualni odnos kojim ju Christian uvodi u svoj svijet. Upoznavajući Christianov način ostvarivanja odnosa (odnos *doma i pokorne*), Ana upoznaje i sebe te shvaća što je sve spremna podnijeti za njega i što sve zapravo i nju uzbuđuje. Njihov odnos vrlo brzo postaje više od odnosa *doma i pokorne* upravo zbog činjenice da se Christian zaljubljuje u Anastasiju pa uz sadističko vođenje ljubavi ostvaruju se i tradicionalni socijalni kontakti kao što je upoznavanje Anastasije s njegovom majkom. Na kraju, baš kao u tradicionalnom *ljubiću*, naoko slabiji partner snagom svoje iskrene ljubavi uspijeva se izboriti i za savršen odnos i partnera koji je spreman promijeniti se kako bi imali zajedničku budućnost.

Anastasia je junakinja koja je suočena s fizički, seksualno i ekonomski nadmoćnim Christianom, koji svoju nadmoć u odnosu s objektom svoje žudnje pokazuje bez zadržke. Njegov nadzor i kontrola dodatno ga idealiziraju pa mu se tako Anastasia u potpunosti prepušta da ju vodi kroz novi svijet koji ona ne poznaje (muf.com.hr.što čitaju naše mlade djevojke). „Ana je sjajan splet klasičnih ženskih uloga: istovremeno je pohotna prljavica i djevičanska sramežljivica koja seksualne eskapade opisuje jezikom djeteta, eufemizmima i neerotskim izrazima“ (Kosmos 2013: 36).

6.2. Christian Grey, romantični sadist

Christian Grey je glavni lik romana *Pedeset nijansi sive*. Predstavljen je kao imućan, inteligentan i filantropski orijentiran direktor tvrtke Grey Enterprises Holdings i kao apsolutni gospodar svoga života.

Tako je mlad – i privlačan. Vrlo privlačan. Visok je, odjeven u otmjeno, sivo odijelo, bijelu košulju i crnu kravatu. Kosa mu je razbarušena, boje tamnog bakra, a oči sjajne i sive (James 2012a: 13)

Njegov je život discipliniran i uredan sve dok ne upozna Anastasiju Steele koja u njegov život unosi promjene kakvima se nije nadao. Već pri prvom razgovoru Anastasije i Greya doznajemo za njegovu opsjednutost kontrolom koja se proteže kroz sva tri romana E. L. James:

Nemam neku određenu filozofiju. Možda misao vodilju, Carnegiejevu izjavu: „Čovjek koji je sposoban posjedovati vlastiti um može posjedovati i sve ostalo na što ima pravo.“ Ja sam vrlo neobičan, opsjednut. Volim kontrolu. Nad sobom i ljudima oko sebe (James 2012a: 18).

Iako je prikazan kao patrijarhalni muškarac koji želi imati stopostotnu kontrolu nad svojim životom, pa tako i nad Anastasijom, ipak joj u mnogim stvarima popušta i zapravo ispunjava njezine želje. On tako prvi put vodi ljubav na romantičan način, prvi put spava s djevojkom u svojem krevetu i prvi put dopušta nekome da dotakne njegovo tijelo iako se boji dodira zbog traume iz djetinjstva. Osim što je opsjednut kontrolom i sadist, on je istovremeno i nježan, krhak i senzibilan muškarac novog doba (Kosmos 2013: 36).

6.2.1. Christianov odnos prema obitelji

Christian je dijete koje je nastalo u problematičnim odnosima i upravo je to obilježilo cijeli njegov život. Svog biološkog oca nikada nije upoznao jer ni njegova majka nije znala tko je on zapravo. O svojoj biološkoj majci (ženi koja ga je rodila) govori jako malo u prvom romanu

jer još nije spreman razgovarati o stvarima koje su možda obilježile njega kao osobu. Za biološku majku kaže samo:

Žena koja me rodila bila je ovisnica o cracku i kurva (James 2012a: 350).

U *Pedeset nijansi mračniji* Anastasia doznaje više o njegovoj majci i o traumi koju je proživio dok je još bio dijete:

Svodnik je pronašao kurvino tijelo i o tome obavijestio policiju. Ali trebala su mu četiri dana da je pronađe. Zatvorio je vrata kada je otišao... ostavio me s njom... s njezinim tijelom (James 2012b: 194). Iz navedenog citata jasno je u kakvom je okruženju Christian rođen i zašto s prezirom govori o svojoj biološkoj majci ili ne govori o njoj uopće. Jedina svijetla točka u njegovu djetinjstvu bila je obitelj Grey.

Obitelj Grey posvojila je Christiana nakon proživljene traume. Otac je odvjetnik, a majka je pedijatrica i žive u Seattleu. Uz njih ima i brata i sestru:

Elliot se bavi građevinom, a sestra (Mia) je u Parizu, studira kulinarstvo kod nekog poznatog francuskog kuhara (James 2012a: 50).

Već pri samom opisu njegove obitelji jasno je da je odrastao u bogatstvu i da su njemu, bratu i sestri roditelji pružili dom i priliku da uspiju u životu. Christian se upravo tako prema njima i odnosi. Oni su njegova prava i jedina obitelj koju je ikada imao. Poseban odnos izgradio je s majkom, Grace Trevelyan-Grey, kojoj govori sve o sebi. Jedino o čemu joj nikada nije govorio, što je i razumljivo, jest o svome seksualnom životu te o odnosu koji je imao s gospođom Robinson, prijateljicom svoje majke.

6.2.2. Christianov odnos prema ostalim djevojkama/ženama

Odnosi koji se u romanima spominju i koji govore o karakteru Christiana Greya jesu oni s gospođom Robinson i s djevojkama koje su bile njegove *pokorne* prije nego što je upoznao Anastasiju. Gospođa Robinson (Elena) zavela ga je kada je imao samo petnaest godina i bio je njezin *pokorni* šest godina. Iako je ona napravila od njega sadista, Christian nikada o njoj ne govori loše nego govori da ga je ona zapravo izvela na pravi put:

Skrenula me s puta samouništenja na kojemu sam se našao. Vrlo je teško odrastati u savršenoj obitelji kada nisi savršen (James 2012a: 411).

Gospođa Robinson i Christian ostali su dobri prijatelji sve dok se gospođa Robinson nije počela miješati u odnos između Christiana i Anastasije. Tada Christian sluša srce i odluči ju maknuti iz svog i Anina života:

E, pa, pusti je na moru... ovo je prva prava veza koju sam ikada imao i ne želim da je ugroziš neprikladnom brigom za mene. Pusti. Je. Na. Miru. Ozbiljan sam, Elena (James 2012b: 158),

ali ona se odbija maknuti od njega tvrdeći da njemu ne treba ozbiljna veza i da je ona najbolje što mu se ikada dogodilo:

Pogledaj se sada. Jedan od najbogatijih, najuspješnijih poduzetnika u SAD-u – vladaš sobom, motiviran si – ništa ti ne treba. Ti si gospodar svojega svemira (James 2012b: 494).

Christian tada napokon prekida svaki kontakt s njom govoreći, kako ga nikada nije zagrlila ni voljela, a njemu je uvijek trebalo samo to.

Odnosi Christiana s drugim djevojkama pokazuju se kroz odnos *doma* i *pokorne*. On je imao petnaest djevojaka s kojima je gradio takav odnos.

Zato što su sve one već otprije bile pokorne. Znale su što žele iz veze sa mnom i uglavnom su znale što ja očekujem. S njima se postavljalo samo pitanje utvrđivanja mekih granica i sličnih detalja (James 2012a: 209).

Ni s jednom od tih djevojaka Christian nije gradio prisan odnos, a o tome govori i činjenica da je Anastasia prva djevojka s kojom je imao normalan seksualni odnos i prva s kojom je ikada spavao u krevetu. Prema ostalim pokornim djevojkama bio je hladan i gradio je isključivo sadistički odnos. Ako bi se one zaljubile, on bi prekinuo s njima. Christian je nad njima imao punu kontrolu, a od *pokornih* se očekivalo da ispunjavaju sve njegove fantazije i da ga zadovolje. U *Pedeset nijansi mračniji* pojavljuje se njegova bivša *pokorna*, Leila, koja se zaljubila u njega, ali on ju nije volio. Iz opisa njezina izgleda jasno je da su sve njegove *pokorne* izgledale kao Anastasia, a isto Leila i govori:

Gospodar voli poslušne djevojke koje izgledaju kao ti i ja. I sve ostale su iste... sve su iste... a ipak, ti spavaš u njegovu krevetu. Vidjela sam te (James 2012b: 296).

Christian poslije otkriva Anastasiji istinu: *Ja sam sadist, Ana. Volim bičevati male smeđokose djevojke koje izgledaju poput tebe, zato što sve vi izgledate kao ona kurva, narkomanka – moja biološka majka. Siguran sam da možeš pretpostaviti zašto* (James 2012b: 312).

Njegovi osjećaji s *pokornima* pomiješani su s njegovim osjećajima prema majci. On se brine o njima i pruža im svu materijalnu potporu, ali ih ne voli jer smatra da ni one ne vole njega. Ostvarivanjem veze s Anastasijom, Christian prekida svaku poveznicu sa svojim prethodnim načinom života.

Leila, Susannah – sve one – bile su ugodna, zabavna razbibriga. Ali to je sve. Ti si središte mog svemira (James 2012c: 324).

6.2.3. Christianov odnos prema Anastasiji

Christian je na početku *Pedeset nijansi* sive hladan, uspješan, poslovni čovjek koji nikada nije bio zaljubljen. Nikada nije nikoga volio i nije bio voljen. Upoznavši Anastasiju, sve se mijenja. Christian postaje svjestan osjećaja kakve još nije imao i shvaća da on nije najbolji odabir za Anastasiju:

Anastasia, ja nisam sentimentaln... romantika me ne zanima. Moj ukus je vrlo neobičan. Trebala bi me se kloniti (James 2012a: 75).

Iako to govori, Christian si ne može pomoći i ne može se maknuti od djevojke koja u njemu budi strast i osjećaje kakve nikada dotad nije osjetio. Christian je s Anastasijom želio razviti odnos *doma i pokorne*, ali je nakon nekog vremena shvatio da mu nikada do nikoga nije bilo toliko stalo. Iako ne razvijaju takav odnos, Christian ipak Anastasiju vodi u svoju *igraonicu* i želi da mu se dobrovoljno preda što ona bespogovorno i čini iako nema nikakvog seksualnog iskustva. Christian sam za sebe govori da je *pedeset nijansi sjebanosti* (James 2012a: 258) jer se ne može opustiti i prepustiti osjećajima. On ne dopušta Anastasiji da ga dodiruje po prsima zbog ožiljaka na tijelu, ali je iskren prema njoj u svakom trenutku i govori joj sve više stvari o sebi kako bi ona mogla razumjeti njegovu suzdržanost.

Christian je svakoga dana sve više opčinjen Anom, njezinim izgledom i karakterom:

Draga gospođice Steele, jednostavno ste predivni; najljepša, najduhovitija, najinteligentnija i nahrabrija žena koju sam ikada upoznao (James 2012a: 269).

O njegovom otvaranju, razmišljanjima i osjećajima Anastasia najviše doznaje kroz poruke koje joj šalje:

Želim dijeliti svoj životni stil s tobom. Nikada ništa nisam tako silno želio. Da budem iskren, osjećam strahopoštovanje prema tebi, prema tomu da je netko tako nevin spreman pokušati. To

mi više govori nego što bi uopće mogla pomisliti. Ono što ti ne vidiš jest da si i ti začarala mene, premda sam ti to rekao bezbroj puta. Ne želim te izgubiti (James 2012a: 381).

Ovdje se već Christian mijenja i shvaća da ne želi da mu Ana bude samo *pokorna*, nego da s njom želi ozbiljniji odnos. Uz Anu, Christian čini stvari koje dotad nije nikada radio jer ih je smatrao samo svojom intimom. On nikada nije vodio ljubav i, kako smo istaknuli, nikada nije spavao u krevetu ni s kim, a sada oboje čini s Anom jer ona što želi i jer se time produbljuje njihov odnos.

Na kraju prvoga romana Anastasia napušta Christiana jer ju je istukao (ona je sama tražila da to napravi kako bi vidjela do koje granice može podnijeti bol) i jer smatra da si treba pronaći djevojku koja će moći ispunjavati sve njegove potrebe. Christian tada shvaća za je zaljubljen i da voli Anu te da ne može zamisliti svoj život bez nje, niti činjenicu da bi ona mogla biti s drugim muškarcem. Odlazi do nje i moli ju da mu se vrati:

Ali ja sam sebičan čovjek, želim te otkad si mi pala u ured. Ti si prekrasna, iskrena, topla, snažna, duhovita, očaravajuće nevina; popis nema kraja. Osjećam strahopoštovanje prema tebi. Želim te, i pomisao da te ima netko drugi poput noža se zabija u moju mračnu dušu (James 2012b: 42).

Christian za sebe smatra da je samo ljuštura koja nema srce, ali Anastasia mu govori da je on dobar čovjek i da ona zna da ju voli i da je spreman sve učiniti da njihova veza uspije.

Otkrivanje druge strane Christiana pokazuje se nakon svađe u kojoj Anastasia govori da će otići. On počinje osjećati strah da će ju izgubiti i njegova podsvijest ga pretvori u *pokornog*, samo kako bi zadržao Anu kraj sebe, misleći da joj na taj način govori koliko je zapravo on njezin. Christian je tada kleknuo pred Anu i činio sve što je ona govorila iako ona to zapravo nije željela i pomisao takvog odnosa ju je plašila, ali je ipak uspjela prodrijeti do njegove podsvijesti, a on joj tada govori da je ona njegov pojas za spašavanje. U tom trenutku Christian miče nevidljivi zid koji cijelo vrijeme stoji između njih, dopušta Ani da ga dodiruje po ožiljcima i na taj način joj daje do znanja da je zbog nje spreman podnijeti i najgoru bol. Bol koju nosi sa sobom još od djetinjstva napokon briše Anastasijin dodir iskrene ljubavi.

„U seksualnosti, dva subjektiviteta moraju pregovarati za suglasnost, simetriju i reciprocitet, i pritom i on i ona zadržavaju pravo definiranja i redefiniranja značenja odnosa te napuštanja odnosa u bilo kojem trenutku“ (Illouz 2016: 42). Ovo je definicija čiste veze koju tako definira Anthony Giddens, engleski sociolog. Navedena definicija nam pokazuje da je

Christianov i Anastasijin odnos prerastao upravo u čistu vezu i iskrenu ljubav u kojoj oboje imaju jednako pravo glasa i jednako pravo da vezu u bilo kojem trenutku napuste. Christianova i Anastasijina ljubav potvrđuje se zarukama:

Anastasia Stelle. Volim te. Želim te voljeti, poštovati i štiti do kraja života. Budi moja. Zauvijek. Podijeli svoj život sa mnom. Udaj se za mene (James 2012b: 502),

a kasnije i brakom. Njihov brak rezultira i trudnoćom na koju Christian isprva nije spreman, ali se na kraju romana *Pedeset nijansi slobodnji* pokazuje kao savršen otac Teda i Phoebe Grey:

Ti si divan otac. Točno onakav kakav sam znala da ćeš biti (James 2012c: 502).

7. Što žene žele?

Žene, u ovom slučaju Bella, Anastasia i sve čitateljice analiziranih romana, žele muškarce koji su superiorniji od njih, ali im to istodobno i zamjeraju. Žene imaju potrebu doživljavati muškarce kao sveznajuće i sverazumijevajuće pa se upravo radi tih očekivanja kasnije osjećaju neshvaćeno i tragaju za razumijevanjem (Wilson Schaef 2006: 63–64). Tako je oduvijek u ljudskom, ali i životinjskom svijetu jer ženke biraju samo one mužjake koji ih najviše uzbuđuju ili očaravaju. Muškarci potvrđuju isto jer je oduvijek bilo uobičajeno boriti se za neku ženu koja im se svidjela jer bi si time sačuvali visoki položaj i potomstvo (Darwin 2007: 210).

Seksualna selekcija stvorila je dvije razine obrane od seksualne nevjere, a to su romantična ljubav i uzajamna seksualna odanost. Romantična ljubav se usredotočuje na jednu jedinu osobu i upravo zbog toga ona postaje i spolno privlačna. Ljubav tako evoluirala preko seksualne selekcije i postaje signal vjernosti (Miller 2007: 331–332). Žene žele muškarce koji su im seksualno vjerni i koji su romantični. Upravo takvi muškarci su Edward i Christian. Jedan u većoj, a jedan u manjoj mjeri, ali su takvi. Iako su u početku predstavljeni kao hladne ličnosti opsjednute kontrolom, oslobođeni iskrenom ljubavlju svojih partnerica, oslobađaju se psihičkih spona i otvoreno uzvraćaju osjećaje.

Žene žele muškarce koji imaju neki poseban dar i koji se svojim sposobnostima razlikuju od svih ostalih muškaraca. Čitateljice romana Stephenie Meyer tako odabiru nadljudski jake, ali osjećane vampire, a čitateljice romana E. L. James odabiru imućne muškarce opsjednute kontrolom. Još jedan poseban dar koji imaju oba glavna lika romana jest vještina sviranja

klavira. „Umjetnost se uklapa u većinu drugih kriterija koje je evolucijska psihologija utvrdila kako bi razlikovala autentične ljudske adaptacije od onih koje to nisu“ (Miller 2007: 260). S obzirom na to da sposobnost proizvodnje glazbenih tonova nije čovjeku korisna za preživljavanje, ubraja se među najtajanstvenije od svih ljudskih sposobnosti (Darwin 2007: 216). Upravo se sviranjem klavira glavni likovi još više otvaraju svojim djevojkama. Edward tako za Bellu sklada posebnu skladbu i naziva ju Bellinom uspavankom, a Christian otvara svoju izgubljenu i usamljenu dušu Anastasiji svirajući tužne tonove.

Žene oduvijek žele isto: bezuvjetnu ljubav, iskrenost, toplinu, zagrljaj u kojem će uvijek naći sigurnost i razumijevanje.

8. Zaključak

Romani Stephenie Meyer i E. L. James reprezentativni su romani 21. stoljeća koji pokazuju kakve muškarce žene žele imati i kakve romane žene žele čitati. Iako je riječ o trivijalnim romanima za koje se smatra da nemaju preveliku estetsku vrijednost, ljubavni romani ovih autorica prodani su u nekoliko milijuna primjeraka i prevedeni su na desetke jezika kako bi bili dostupni ženama diljem svijeta. Reprezentacija glavnih muških likova pokazala je što žene žele.

Edward Cullen, junak *Sumrak sage*, nesebični je i empatični vampir koji silnom snagom volje pod kontrolom drži želju za ljudskom krvlju, uspijeva iskontrolirati sve svoje nagone i ostvaruje ljubavnu vezu s običnom djevojkom koja je za njega sve samo ne obična. Ljubav i iskreni osjećali pretvorili su Edwarda iz hladnog i suzdržanog muškarca u krhku i romantičnu dušu koja je spremna čak i napustiti voljenu osobu ako to znači da bi ona tako bila sigurnija. Iako je zarobljen u tijelu sedamnaestogodišnjaka, Edward je zapravo stara duša koja pazi da ne okalja dušu žene koju voli, ali i svoju dušu. On se pridržava običaja koji nalažu da muškarac i žena ne smiju imati seksualne odnose prije braka pa tako odgađa vođenje ljubavi s Bellom sve do vjenčanja.

Christian Grey nastao je kao rezultat *fan fictiona* prema uzoru na Edwarda Cullena. On je muškarac opsjednut kontrolom koji sa ženama ostvaruje samo odnos *doma i pokorne*. Sve se mijenja upoznavanjem nevine studentice, Anastasije, koja uspijeva prodrijeti u njegovu dušu i pretvoriti ga u muškarca koji zna voljeti i koji zna pokazati svoje osjećaje. Iako njegova opsjednutost kontrolom ostaje prisutna i dalje, on pristaje na kompromise i, uz Anastasiju, prvi put čini stvari koje je dotad izbjegavao kao što su nježni dodiri, povjeravanje te spavanje u istom

krevetu. Za razliku od Edwarda koji ne želi imati seksualne odnose prije braka, Christian to čini čak i prije ulaska u ozbiljnu vezu s Anastasijom.

Pristup seksualnosti u ovim romanima razlikuju se u potpunosti. U *Pedeset nijansi sive* daju se detaljni prikazi svakog tjelesnog odnosa glavnih likova, a u *Sumrak sagi* takvi opisi potpuno izostaju pa se radnja automatski prekida poljupcem i nastavlja se tek spominjanjem događaja idućega jutra.

Iako se glavni junaci razlikuju kad je riječ o pristupu tjelesnosti, postoji niz sličnosti koje se pokazuju kroz njihovu analizu. Oba lika imaju mračnu prošlost koja je obilježila njihove živote. Edward iza sebe ima ubijanje ljudi zbog želje za krvlju, a Christian ima biološku majku prostitutku koja ga je zanemarivala i dopuštala da ga njezini muškarcii ozljeđuju. Iz mračne prošlosti oba su lika spasile njihove nove obitelji koje se prikazuju savršenima i koje se brinu o njima i izvode ih na pravi put. Tako oba junaka imaju iza sebe podršku i pomoć obitelji. Nadalje, oba junaka prikazana su kao superiorni u odnosu na svoju okolinu i svoje odabranice. Edward je vampir koji je brz, snažan i neuništiv, a Christian je imućan poslovni čovjek koji ima potpunu kontrolu nad svima u svojoj okolini. Poslije se, nakon što su osvijestili ljubav prema svojim partnericama, pokazuje da, iako su nadmoćni svojoj okolini, nisu moćniji od junakinja u koje su zaljubljeni. Zaljubljivanjem se oba lika pretvaraju u romantične junake kojima je jedini cilj zaštititi svoju partnericu i obitelj.

Reprezentacijom ovih dvaju junaka pokazuje se da žene žele muškarce koji su spremni žrtvovati svoj život zbog njih. Žene žele muškarce koji im se u početku čine nedostižnima te u kojima će samo one izazvati promjenu nabolje. Ono što je najvažnije, žene žele muškarce koji će im biti vjerni, odani i najbolji prijatelji.

9. Literatura i izvori

1. Biti, V. (2000) *Pojmovnik suvremene književne i kulturne teorije*. Zagreb: Matica hrvatska
2. Darwin, C. (2007) *Podrijetlo čovjeka i odabir ovisan o spolu II*. Zagreb: Školska knjiga
3. Frye, N. (2000) *Anatomija kritike*. Zagreb: Golden marketing
4. Grdešić, M. (2000) *Uvod u naratologiju*. Zagreb: Leykam international d.o.o.
5. Illouz, E. (2016) *Hard-core romansa*. Zagreb: Planetopija
6. James, E. L. (2012a) *Pedeset nijansi sive*. Zagreb: Fokus
7. James, E. L. (2012b) *Pedeset nijansi mračniji*. Zagreb: Fokus
8. James, E.L. (2012c) *Pedeset nijansi slobodniji*. Zagreb: Fokus
9. Kosmos, I. (2013) Dragulji i bičevi u zagrljaju patrijarhata: o fenomenu 50 nijansi sive, *Treća*, vol. 15., br. 1-2., str. 31-42
10. Lukić, M. i Matek, Lj. (2011) Vampir u popularnoj kulturi: od smrtonosnog negativca do junaka ljubavne priče, *Književna smotra*, 161-162 (3-4), str. 135-143
11. Meyer, S. (2009a) *Sumrak*. Zagreb: Algoritam
12. Meyer, S. (2009b) *Mladi mjesec*. Zagreb: Algoritam
13. Meyer, S. (2009c) *Pomrčina*. Zagreb: Algoritam
14. Meyer, S. (2009d) *Praskozorje*. Zagreb: Algoritam
15. Milanja, C. (2000) *Autor, pripovjedač, lik*. Osijek: Svjetla grada
16. Miller, G. (2007) *Razum i razmnožavanje*. Zagreb: Algoritam
17. Perić, B. i Pletenac, T. (2015) *Zemlja iza šume*. Zagreb: Naslijeđe
18. Peternai Andrić, K. (2019) *Pripovijedanje, identitet, invaliditet*. Zagreb: Meandarmedia
19. Solar, M. (1995) *Laka i teška književnost*. Zagreb: Matica hrvatska
20. Wilson Schaefer, A. (2006) *Biti žena*. Zagreb: Planetopija

Mrežni izvori:

1. www.enciklopedija - recepcija. Dostupno na:
<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=52134>, pristupano 23.7.2021.
2. www.enciklopedija - reprezentacija. Dostupno na:
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=52505>, pristupano 23.7.2021.

3. [www.enciklopedija](https://www.enciklopedija.hr/mimeza) - mimeza. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/mimeza>, pristupano 23.7.2021.
4. matica.hr - Žmegač, V. *Trivijalna književnost*. Dostupno na: <https://www.matica.hr/vijenac/676/trivijalna-književnost-29966/>, pristupano 24.7.2021.
5. muf.com.hr - Pleić Tomić, B. *Opasne misli*. Dostupno na: <https://muf.com.hr/2016/06/04/opasne-misli/> pristupano 27.7. 2021.
6. thpanorama.com - 8 vrsta ljubavi u književnosti. Dostupno na: <https://hr.thpanorama.com/articles/literatura/los-8-tipos-de-amor-en-la-literatura-con-ejemplos.html>, pristupano 27.7.2021.
7. muf.com.hr - Pleić Tomić, B. *Što čitaju naše mlade djevojke?*, Dostupno na: <https://muf.com.hr/2014/02/17/sto-citaju-nase-mlade-djevojke/>, pristupano 27.7.2021.
8. jezikoslovac.com – bestseler. Dostupno na: <https://jezikoslovac.com/word/c5zq>, pristupano 27.7.2021.
9. muf.com.hr. - Pleić Tomić, B. *Čitati ljubice*. Dostupno na: <https://muf.com.hr/2016/05/13/ljubici/>, pristupano 27.7.2021.
10. [www.jutarnji](http://www.jutarnji.hr) - Perić, B. *Vampiri za krizu: Vjeruju u boga i ljubav i ne seksaju se prije braka*. Dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/vampiri-za-krizu-vjeruju-u-boga-i-ljubav-i-ne-seksaju-se-prije-braka-3403181>, pristupano 30.7.2021.
11. [www.biography](http://www.biography.com) - Stephenie Meyer. Dostupno na: <https://www.biography.com/writer/stephenie-meyer>, pristupano 30.7.2021.
12. muf.com.hr - Bakić, A. *Tamni poljubac paranormalnih ljubica*. Dostupno na: <https://muf.com.hr/2015/08/27/tamni-poljubac-paranormalnih-ljubica/>, pristupano 1.8.2021.
13. [www.britannica](http://www.britannica.com) - E. L. James. Dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/E-L-James>, pristupano 5.8.2021.
14. puntomarinero.com - fanfic. Dostupno na: <https://hr.puntomarinero.com/fanfic-what-is-it-amateur/>, pristupano 5.8.2021.

15. puntomarinerо.com - Mikulić, R. *Jučer su dodijeljene i Zlatne maline, a film Pedeset nijansi sive pobijedio je u pet kategorija*. Dostupno na:
<https://hr.puntomarinerо.com/fanfic-what-is-it-amateur/>, pristupano 5.8.2021.